

Nr 201.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.

(3:e och 4:e avd.)

1:o) **Elektrifiering.** I propositionen nr 116 har Kungl. Maj:t (punkt 1, s. 7—16 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 14 februari 1947) föreslagit riksdagen medgiva att den till grund för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1946/47 liggande investeringsplanen för statens järnvägar må ändras i enlighet med vad departementschefen förordat.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 211 (bilaga 11, punkt 3) framlagda förslag har 1946 års riksdag till Elektrifiering å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 uppfört ett anslag av 25 000 000 kronor.

Till grund för statsmakternas beslut låg ett av statens arbetsmarknadskommission i dess betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten (SOU 1946: 27) framlagt förslag till investeringsplan för statens järnvägar. Förslaget innebar såvitt avser elektrifieringsarbeten vid statens järnvägar att i investeringsreserven för budgetåret 1946/47 upptogos förberedande arbeten för elektrifiering av följande linjer, vilka redovisas i den ordning järnvägsstyrelsen vid tidpunkten för avgivande av sitt förslag ansåg arbetena böra vid ett bedömande ur trafikekonomiska och trafiktekniska grunder utföras.

1. Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil	7 000 000
2. Tillberga—Ludvika med Tillberga—Sala	3 000 000
3. Ostkustbanan med bilinjer	10 000 000
4. Borås—Alvesta—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar	5 000 000.

Järnvägsstyrelsen har framlagt förslag om fortsatt elektrifiering av statsbanenätet, vilket förslag kan föranleda ändring i investeringsplanens sammansättning i fråga om banelektrifieringsarbeten. Det elektrifieringsprogram, som järnvägsstyrelsen sålunda framlagt, omfattar följande bandelar, uppgående till sammanlagt ca 1 250 bankilometer, därvid styrelsen räknat med att de olika i programmet förekommande bandelarna skulle elektrifieras huvudsakligen i den ordning, i vilken de upptagits.

	Ban- kilometer
Gävle—Söderhamn—Kilafors	117
Alvesta—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar	187
Söderhamn—Sundsvall	149
Ludvika—Tillberga—Sala	140
Sundsvall—Härnösand	68
Hässleholm—Kristianstad	30
Bastuträsk—Rönnskär med Slind—Boliden	90
Härnösand—Långsele	115
Borås—Alvesta	149
Kristinehamn—Persberg med Nyhyttan—Filipstad Ö	63
Ljusdal—Hudiksvall	61
Vännäs—Umeå—Holmsund	46
Mellansel—Örnsköldsvik	29
	Summa 1 244

Beträffande den närmare innebörden av järnvägsstyrelsens förslag, däröver avgivna utlåtanden samt departementschefens uttalande får utskottet hänvisa till propositionen (s. 9—16).

Utskottet.

Det anslag å 25 miljoner kronor som 1946 års riksdag uppförde å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 till Elektrifiering avsågs för förberedande arbeten å linjerna Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil, Tillberga—Ludvika med Tillberga—Sala, Ostkustbanan med bilinjer samt Borås—Alvesta—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar.

Järnvägsstyrelsen har numera framlagt en generalplan för den fortsatta elektrifieringen av statsbanenätet, omfattande jämväl vissa andra bandelar, med angivande tillika av den ordningsföljd i vilka arbeten beräknas komma till utförande.

Vid anmälan i statsverkspropositionen av statens järnvägar berörande anslagsfrågor (kapitalbudgeten, bilaga 27) förordade departementschefen ett uppskov tills vidare med avgörandet av frågan om tidpunkten för fullföljandet av statsbanenätets elektrifiering, varför han icke ansåg sig böra ingå på en närmare prövning av det program järnvägsstyrelsen framlagt.

Innevarande års riksdag har ansett, att principbeslut snarast möjligt bör fattas rörande det fortsatta elektrifieringsprogrammet; riksdagen, som ansåg ett dylikt beslut icke kunna fattas på grundval av den i statsverkspropositionen förebragta utredningen, förutsatte att förslag i ämnet komme att föreläggas riksdagen.

Det i nu förevarande proposition framlagda förslaget avser icke ett ställningstagande till frågorna om elektrifieringsprogrammets realiserande med anlåtande av å riksstaten anvisade medel eller om den inbördes ordningen emellan ifrågakommande bandelars elektrifiering. Departementschefen har emellertid ansett önskvärt, att i investeringsreserven av allmänna arbeten in-

rymmas förberedande arbeten med banelektrifiering på samtliga de i järnvägsstyrelsens reviderade plan upptagna bandelarna samt därutöver på linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil; och har departementschefen därvid förordnat, att investeringsplanen för statens järnvägar inom den av 1946 års riksdag fastställda finansiella ramen ändras i enlighet härmed. Utskottet, som får erinra om att årets riksdag medgivit, att anslag å riksstaten för nästa budgetår må tagas i anspråk för förberedande arbeten för elektrifiering av sistnämnda linje, har icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag eller mot vad departementschefen vid ärendets anmälan anfört.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må medgiva, att den till grund för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1946/47 liggande investeringsplanen för statens järnvägar må ändras i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 14 februari 1947 förordats.

2:o) Byggande och förbättring av flygplatser. Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 16—18) föreslagit riksdagen medgiva, att den till grund för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1946/47 liggande investeringsplanen för civila flygplatser må ändras i enlighet med vad departementschefen förordnat.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 211 (bilaga 11, punkt 5) framlagda förslag har 1946 års riksdag till Byggande och förbättring av flygplatser å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 uppfört ett anslag av 9 250 000 kronor.

Till grund för statsmakternas beslut låg ett av statens arbetsmarknadskommission framlagt förslag till investeringsplan för civila flygplatser.

Statens arbetsmarknadskommission har hemställt, att investeringsplanen för civila flygplatser måtte ändras i enlighet med ett av kommissionen uppgjort förslag.

Arbetsmarknadskommissionens nämnda förslag har fogats vid statsrådsprotokollet (Bihang A).

Departementschefen har anfört följande.

Den investeringsplan för civila flygplatser, vilken ligger till grund för statsmakternas beslut om uppförande av anslag till byggande och förbättring av flygplatser å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, upprättades innan 1944 års flygplatsutredning avgivit sitt betänkande med förslag rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. Flygplatsutredningens förslag och de beslut som i anslutning till detta sedermera fattats av statsmakterna, synas böra föranleda till en revision av nämnda investeringsplan på sådant sätt, att ett tillgripande av de till investeringsreserven och grovarbetsreserven hänförliga arbetena kan ske i enlighet med planerna för den fortsatta utbyggnaden av flygplatserna i landet. Det av arbetsmarknadskommissionen nu framlagda förslaget till ändring av investeringsplanen innebär i huvudsak, att

investeringsreservens arbeten begränsas till flygplatserna vid Halmsjön, Torslanda, Umeå och Kiruna. Den sammanlagda kostnadssumman för dessa arbeten uppgår till 9 630 000 kronor. Därjämte har i grovarbetsreserven upptagits ett flertal mindre arbeten med en sammanlagd kostnadssumma av 3 miljoner kronor.

Till anläggande av flygplatser vid Halmsjön och Umeå ha begynnelseanslag redan anvisats å riksstaten. Det är ännu ovisst huruvida det kan bli möjligt att fram till den 1 juli 1948 bedriva arbetena i sådan omfattning att anvisade medel komma att helt tagas i anspråk. Om emellertid förhållandena på arbetsmarknaden skulle utveckla sig på sådant sätt att byggnadsarbetena kunna genomföras i avsedd omfattning och att därjämte behov skulle uppkomma att sysselsätta friställd arbetskraft, synes det önskvärt att i investeringsreserven finnas inrymda ytterligare arbeten å nämnda flygplatser av den omfattning arbetsmarknadskommissionen föreslagit. Vad angår de i arbetsmarknadskommissionens förslag ingående arbetena på Göteborg/Torslanda flygplats synes i första hand den till 900 000 kronor kostnadsberäknade förbindelsebanan jämte vissa andra smärre arbeten böra ifrågakomma såsom sysselsättningsobjekt. Ett påbörjande av den vidare utbyggnaden av flygplatsen torde däremot böra ske endast om detta ur arbetsmarknadspolitiska synpunkter framstår såsom särskilt angeläget. Detta företag är nämligen av den storleksordning att det synes önskvärt, att slutlig ståndpunkt till frågan om utförandet av detsamma får tagas i samband med prövningen av medelsbehovet å riksstaten under luftfartsfonden. Motsvarande gäller beträffande utbyggnaden av den planerade flygplatsen i Kiruna.

De i arbetsmarknadskommissionens förslag till grovarbetsreserv upptagna arbetena äro i än högre grad än investeringsreservens arbeten motiverade av arbetsmarknadspolitiska skäl. Dessa arbeten torde endast i undantagsfall kunna ifrågakomma till utförande under de närmaste åren med anlitande av medel, anvisade å riksstaten. Jag har emellertid intet att erinra mot att flygfältsbyggen medtagas i grovarbetsreserven på sätt arbetsmarknadskommissionen föreslagit men förutsätter därvid, att prövningen av frågor om reservens ianspåktagande i varje särskilt fall skall ske efter samråd med kommunikationsdepartementet.

Under hänvisning till det anförda, tillstyrker jag, att sammansättningen av investeringsplanen för civila flygplatser ändras i enlighet med arbetsmarknadskommissionens förslag och att sålunda, därest arbeten på civila flygplatser anses böra igångsättas i arbetsmarknadsreglerande syfte, sådana arbeten utväljas ur den reviderade planen inom den finansiella ram som fastställts genom den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1946/47. Riksdagens medgivande till ifrågavarande ändring torde böra inhämtas.

Utskottet. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att den till grund för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1946/47 liggande investeringsplanen för civila flygplatser må ändras i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 14 februari 1947 förordats.

3:o) **Bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag äro uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.** I propositionen nr 116 har Kungl. Maj:t vidare (s. 1—

6) under återopandande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 februari 1947 föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att det å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten under statens järnvägars fond uppförda anslaget till elektrifiering å 25 000 000 kronor och det å beredskapsstaten under luftfartsfonden uppförda anslaget till bygande och förbättring av flygplatser å 9 250 000 kronor ävensom det å beredskapsstaten å Driftbudgeten under femte huvudtiteln uppförda anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. å 245 miljoner kronor må under för beredskapsstaten gällande förutsättningar användas för de arbeten, som avses med ovan under punkterna 1:o) och 2:o) angivna förslag, *dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1947/48, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 150 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag äro uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47.

Allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 har fastställts av 1946 års riksdag (prop. nr 211, r. skr. nr 213, 306, 311—314, 319, 320, 348 och 470). Närmast föregående allmänna beredskapsstat fastställdes av 1944 års riksdag och gällde för budgetåret 1944/45. Med hänsyn till läget på arbetsmarknaden ansågs förslag om allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 icke behöva framläggas för riksdagen, utan i stället utverkade Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande att, därest arbetsmarknadsläget så påfordrade, inom ramen av ett belopp av 150 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag uppförts på allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 (prop. nr 265 och 365, r. skr. nr 450 och 584).

Den för innevarande budgetår gällande beredskapsstaten upptager anslag å driftbudgeten om tillhoppa 676 miljoner kronor och anslag å kapitalbudgeten å sammanlagt 374 miljoner kronor. Denna sysselsättningsreserv beräknas omfatta sammanlagt i runt tal 43 miljoner dagsverken, motsvarande ett antal årsarbetare av ca 170 000. Investeringsreserven har emellertid icke upplagts med tanke på att den skall kunna realiseras i sin angivna totala omfattning utan har konstruerats att inrymma alternativa sysselsättningsprogram.

För att sätta beredskapsstaten i kraft erfordras beslut av riksdagen. Emellertid har Kungl. Maj:t bemyndigats att, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 150 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag uppförts å beredskapsstaten. Härigenom har möjliggjorts en begränsning av arbetslöshetsanslagen på riksdagen till vad som erfordras under normala förhållanden på arbetsmarknaden. Bemyndigandet har hittills icke tagits i anspråk.

Det av 1946 års riksdag prövade förslaget till allmän beredskapsstat hade upprättats efter granskning inom de olika departementen av de investeringsplaner, som i anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag den 1 februari 1946 utarbetats dels av arbetsmarknadskommissionen dels för vissa specialområden av statens byggnadslånebyrå, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och skogsstyrelsen.

Vad rör frågan om grunderna för bidrag till kommuner och enskilda vid utförande av arbeten tillhörande investeringsreserven hade arbetsmarknads-kommissionen beträffande sitt verksamhetsområde utgått från att en generell bidragshöjning icke vore erforderlig eller lämplig såsom medel att stimulera ökad kommunal och enskild investeringsverksamhet. Kommissionen hade emellertid framhållit, att en jämkning i de vanliga statsbidragsgrunderna borde kunna ske i särskilda fall där så erfordrades med hänsyn till de särskilda förhållanden för vilka investeringsföretagen komme att utföras. I det av kommissionen föreslagna anslaget till åtgärder för arbetsmarknads-reglering m. m. beräknades sedermera medel för möjliggörande av vissa sådana jämkningar. Vad kommissionen i övrigt anfört föranledde icke erinran vid propositionens anmälan eller vid riksdagsbehandlingen. För lantbruksstyrelsens och skogsstyrelsens verksamhetsområden ansågs Kungl. Maj:t emellertid, i enlighet med vad chefen för jordbruksdepartementet anförde vid anmälan av förslag om anslag å beredskapsstaten under nionde huvudtiteln, böra äga meddela beslut om vissa i angivna sammanhang berörda förmånligare bidragsgrunder.

Den upprättade investeringsreserven har förutsatts skola successivt förnyas genom ytterligare planeringsarbeten, särskilt inom sådana områden, där ännu en viss eftersläpning av planeringen kunnat konstateras. För detta ändamål äro särskilda anslag till planering av allmänna arbeten anvisade på riksstaten.

Genom beslut den 22 november 1946 har Kungl. Maj:t uppdragit åt arbetsmarknadskommissionen att svara för planeringsarbetet jämväl för de områden, för vilkas planering statens byggnadslånebyrå, lantbruksstyrelsen, egna-hemsstyrelsen och skogsstyrelsen tidigare varit ansvariga.

I skrivelse den 30 januari 1947 har *statens arbetsmarknadskommission* till behandling upptagit frågan om åtgärder mot arbetslöshet under budgetåret 1947/48.

Departementschefen har i ärendet framhållit följande.

Såsom arbetsmarknadskommissionen framhållit torde en betryggande syster-sättningsberedskap kunna upprätthållas utan att ett utformat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1947/48 nu underställes riksdagen. Kravet på beredskap synes i stället kunna tillgodoses genom en finansfull-makt av det slag, som under budgetåret 1945/46 stod till Kungl. Maj:ts förfogande. Därest utvecklingen på arbetsmarknaden senare skulle giva anledning därtill, bör på grundval av arbetsmarknadskommissionens utredning-ar om komplettering av investeringsreserven ett förslag till allmän beredskapsstat upprättas och underställas riksdagen.

Den erforderliga fullmakten synes liksom tidigare böra bestämmas till ett belopp av 150 miljoner kronor, motsvarande en genomsnittlig sysselsätt-ningsmöjlighet av i runt tal 6 miljoner dagsverken, motsvarande 20 000 ar-betare per arbetsdag under ett år. Förevarande fullmakt bör liksom den under innevarande budgetår gällande anknytas till de på allmän beredskaps-stat för budgetåret 1946/47 uppförda anslagen. Med hänsyn till de ändrade förhållanden, som nu föreligga beträffande de civila flygplatserna, har emel-tert, enligt vad chefen för kommunikationsdepartementet tidigare denna

dag anfört, investeringsreserven för de civila flygplatserna ansetts böra ändras i överensstämmelse med vad kommissionen förordat. Därjämte har med anledning av utredning, som framlagts efter det beredskapsstaten fastställdes, viss ändring befunnits erforderlig beträffande statens järnvägars elektrifiering. Utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden i dessa frågor torde såsom bilaga få fogas vid protokollet.

För den händelse ifrågavarande fullmakt tages i anspråk för förbättringsarbeten på jordbrukets och skogsbrukets områden, böra de förmånligare bidragsgrunder få tillämpas, som i det föregående berörts.

Beträffande vissa i propositionen angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 behandlade allmänna principfrågor anslöt sig riksdagen förra året till de allmänna synpunkter på investeringsreservens omfattning och sammansättning, åt vilka chefen för finansdepartementet då givit uttryck (skrivelse nr 311/1946). Riksdagen anförde bland annat, att i rådande läge med brist på arbetskraft förtjänade särskilt understrykas — såsom även skett i departementschefens anförande — vikten av en efter förhållandena lämpad avvägning mellan förtidsplaneringens omfattning och behovet av arbetsmarknadsberedskap. Vid det fortsatta arbetet på upprätthållandet av en investeringsreserv, syntes en viss försiktighet i främsta rummet påkallad i fråga om företag, vilkas planering vid dåvarande tidpunkt kunde befaras förhållandevis snabbt framstå såsom föråldrad.

Vad sålunda uttalades förra året äger alltfört giltighet. I samma ämne ha riksdagens revisorer under § 15 i berättelsen om den år 1946 av dem verkställda granskningen (del I, s. 70—81) meddelat vissa iakttagelser. Efter att ha erinrat bland annat om dels beloppen av icke utnyttjade anslag å riksdagen för investeringsändamål, dels investeringsbehovet inom den enskilda byggnadsverksamheten, dels ock utfästelserna rörande leveranser till utlandet, ha revisorerna i ett allmänt uttalande förordat, att planeringen av allmänna arbeten anpassas till föreliggande behov och att sådan förtidsplanering begränsas, vilken icke är strängt motiverad ur arbetsmarknadssynpunkt.

I utlåtanden över nämnda paragraf av revisorernas berättelse ha statens arbetsmarknadskommission, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och skogsstyrelsen anfört beaktansvärda synpunkter (del II, s. 90—106). Utskottet har, med instämmande i revisorernas allmänna uttalande i ämnet, här velat erinra om vad sålunda förekommit.

De kostnader och den arbetsbelastning, som ett fastställande av ny allmän beredskapsstat för nästa budgetår skulle innebära, ha ansetts kunna undvikas, åtminstone tills vidare. Kravet på beredskap föreslås i förevarande proposition i stället skola tillgodoses genom en finansfullmakt av det slag, som under budgetåret 1945/46 stod till Kungl. Maj:ts förfogande. Det förutsattes emellertid, att därest utvecklingen på arbetsmarknaden senare skulle giva anledning därtill ett förslag till allmän beredskapsstat skall upprättas och underställas riksdagen. Vad chefen för finansdepartementet anfört i fråga om nämnda fullmakt föranleder ej erinran från utskottets sida.

Beträffande förslagen till ändring av investeringsreserven för de civila flyg-

Utskottet.

platserna och beträffande statens järnvägars elektrifiering har utskottet yttrat sig här ovan under punkterna 1:o) och 2:o).

Under åberopande härav hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) medgiva, att det å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten under statens järnvägars fond uppförda anslaget till elektrifiering å 25 000 000 kronor och det å beredskapsstaten under luftfartsfonden uppförda anslaget till byggande och förbättring av flygplatser å 9 250 000 kronor ävensom det å beredskapsstaten å driftbudgeten under femte huvudtiteln uppförda anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. å 245 miljoner kronor må under för beredskapsstaten gällande förutsättningar användas för de arbeten, som avses med ovan under punkterna 1:o) och 2:o) omförmälda förslag,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1947/48, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 150 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag äro uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47.

Stockholm den 17 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 202.
